

„Google-bácsi mindent tud” – eredmények és tapasztalatok az óvodások digitális eszköz- és internethasználatának vizsgálatáról

JANEK NOÉMI

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

Jelen tanulmányomban egy olyan kutatásomat mutatom be, amit óvodás gyerekekkel végeztem el a korosztály digitális eszköz- és internethasználatával kapcsolatban. A téma mélyebb összefüggéseinek megismerése miatt kifejezetten fontos, hogy ne csak közvetetten a szülőktől, hanem maguktól a gyerekektől is információkat kaphassunk az őket érő tapasztalatokról, esetleges behatásokról, így ebben a kutatásomban erre tettem kísérletet. A tanulmány során röviden ismertetem a téma relevanciáját a szakirodalmak tükrében, majd a vizsgálatom kutatómódszertani alapvetéseit mutatom be különös tekintettel a korosztályi sajátosságra. Emellett az adatfelvétellel kapcsolatos speciális feladatokra és a kapott adatok elemzésének lehetőségeire is példákat kívánok hozni írásomban.

Kulcsszavak: koragyermekkor, kutatómódszertan, internet, kutatás óvodás gyerekekkel

Bevezetés

A koragyermekkor internethasználat és online jelenlét vizsgálata napjainkban viszonylag érintetlen kutatási terület még nemzetközi szintén is, hiszen az ilyen irányú kutatások középpontjába leginkább az iskolás korosztály – kiváltképp a serdülőkorúak kerülnek. Ez hazánkra talán még fokozottabban igaz, ugyanis alig találni olyan kutatást, amely fókuszába az iskoláskor előtti korosztály állna. A bemutatott kutatásomban éppen ezért az óvodáskorú, 4–7 év közötti gyermekek digitális eszköz- és internethasználatát vizsgáltam saját tapasztalataik és szüleik vélekedései alapján. A kutatás módszereinek megválasztásánál éppen ezért külön figyelmet igényelt a gyermekek életkorának és az ebből eredő sajátosságaiknak a figyelembe vétele, így például a könnyű befolyásolhatóságuk, kevésbé tartós figyelmük, téma szempontjából releváns szókészletük csekélyebb mivolta. Ennek áthidalásaként választottam az óvodai élet mindennapjaiban is szervesen jelen lévő tevékenységek közül a rajzok készíttetését, valamint azok tartalmi elemzését egyik fő módszerül, amit féligstrukturált interjúkérdésekkel kiegészítve használtam. Mivel a vizsgált korosztály erősen támaszkodik a vizuá-

lis ingerekre, így a kutatás második részében előre meghatározott szempontok alapján kiválogatott – az online jelenlétben előforduló – ikonokról és képekről való beszélgetést céloztam meg, hogy ezzel is elősegítsem a gyerekek beszédkedvét, gondolataik kifejezését az érintett témában. Mindkét módszer a meglévő ismereteik, tapasztalataik könnyebb előhívását volt hivatott elősegíteni, amik által közelebb kerülhettem, sajátos tapasztalataikhoz, témáról alkotott nézeteikhez.

I. A kutatás tervezésének feladatai

Kutatás módszereinek megválasztása, előzmények ismerete

A kutatás módszereinek megválasztásához elengedhetetlen a témában korábban végzett kutatások megismerése.

Habár az elmúlt években egyre élénkülő érdeklődés mutatkozik a 0-8 éves korosztály eszközhasználatának, online aktivitásának megismerésére, még mindig kevés információval rendelkezünk minderről. Különösen a gyerekek nézőpontját tekintve, hiszen a készült kutatások nagy része kizárólag a szülők szemszögéből vizsgálja (vö. Chaudron, 2015;

Holloway és mtsai, 2013; *Suoninen*, 2013;) a gyermekek felhasználói mivoltát. Ennek lehetséges okai között a korosztály vizsgálatának kutatómódszertani problematikájára (életkori sajátosságokhoz idomuló eljárások), valamint a korosztály elérésének nehézségeire (szülők hozzájárulása) egyaránt gondolhatunk (vö. *Golyán*, 2013).

Ennek okán az általam bemutatott kutatás előzményei között kevéssé találhatóak adekvát kutatási eredmények, amit olykor maguk a kutatás vezetői is kritikaként, esetleges torzító tényezőként fogalmaztak meg eredményeik bemutatásakor.

Erre példaként említhető a *British Journal of Educational Technology* (*Edwards és mtsai*, 2018) folyóiratban publikált tanulmány, amelyben 4–5 éves gyerekek internetről való gondolkodásának vizsgálatát írták le, melyben kizárólag szóbeli kikérdezés módszerét alkalmazták. Emellett eszközökről készült képeket mutattak be, valamint a cyber-biztonság témakörét érintve szituációkat meséltek nekik, amikről el kellett mondaniuk véleményüket. Maga a vizsgálati szakasz gyerekenként 40 perc hosszúságú volt, amit a kutatás vezetői eredményeik értékelésekor maguk is problémásnak tartottak a vizsgálatban résztvevők életkorát tekintve.

Magyarországon egy pilot kutatás (*Antalóczy és mtsai*, 2012) foglalkozott kifejezetten a 3–7 éves korosztály médiahasználati szokásaival, így érintőlegesen az internettel is, amiben életkornak inkább megfelelő vizsgálati eljárást tapasztalhatunk. Kutatásukban félig strukturált kérdéssor alapján irányított beszélgetést folytattak, valamint rajzot készítettek a résztvevő gyerekekkel szabadidős tevékenységükről. Bár kutatásuk fókuszában általánosan a médiahasználat vizsgálata állt, ám az internet fogalmára rákérdeztek az óvodásoknál. Erre példaként a következő gyermeki válaszokat emelték a vizsgálat összegzésénél: „az interneten lehet keresgélni, beszélgetni, játszani, leveleket küldeni”; „az internet az, hogy megjelenik a Google, amibe beírhatjuk azt, amire kíváncsiak vagyunk”; „az interneten rengeteg dolog van, például, hogy hány ember él a földön”; „apu az interneten szokott postázni, dolgozni és mindenféle unalmas dolgot nézni” (*Antalóczy és mtsai*, 2012).

A kutatás összegzésében kiemelték azt is, hogy bár a résztvevő gyerekek elmondásaik alapján ritkán kerültek önállóan kapcsolatba digitális eszközökkel és az internettel, mégis tisztában voltak a lehetőségek sokszínűségével, felhasználási területek és az elérhető információk végtelenségével, ami nagy felelősséget róhat a gyermekek közvetlen környezetére.

Ezzel a módszerrel láthatóan közelebb tudtak kerülni a kutatás alanyainak nézőpontjához, hiszen már nem kizárólag a szülők szűrőjén keresztül juthattak értékes gondolatokhoz, hanem maguktól a gyerekektől is hallhatták a témával kapcsolatos válaszaikat.

Kutatási kérdések megfogalmazása

A kapcsolódó szakirodalom korábbi előzményeinek megismerése segítheti *felmerülő kutatási* kérdéseink megfogalmazását. Mivel az általam vizsgált témában kevés olyan kutatást találunk, ami első sorban a gyerekek nézőpontját helyezte középpontjába, így a fő kérdéseim megfogalmazásánál törekedtem általánosságban is vizsgálni a témát:

1. Milyen digitális eszközöket és mire használják az óvodáskorú gyerekek?
2. Milyen nézeteik vannak az Internetről?
3. A passzív felhasználói mivoltuk hogyan befolyásolja ezen ismereteket?
4. Az óvodáskorú gyermekek szülei ismernek-e konkrét, gyermekük számára megfelelő online tartalmat? Ha igen, melyek azok?

Ezeket a fő kérdéseket terveztem az alább ismertetett kutatási módszereim segítségével mélyrehatóbban vizsgálni.

Szülő vagy gondviselő hozzájárulása a gyermekkel folytatott kutatáshoz, kutatásetikai teendők

A gyermekekkel készített kutatások esetében a *módszertani felkészültség* mellett arra is gondolni szükséges, hogy a gyermek szülőjét vagy gondviselőjét minden esetben tájékoztatni kell a kutatás tényéről, valamint a 2018-as adatvédelmi szabályok módosulását figyelembe véve (GDPR) köteles hozzájárulást kérni a szülőtől vagy gondviselőtől a

gyermekkel történő vizsgálódáshoz, személyes adatainak kezeléséhez. Enélkül nem kezdeményezhető kutatás a gyermekkel, így még a vizsgálat megkezdése előtt célszerű erre a tényezőre is gondolni.

Az általam ismertetett kutatásban a szülőket *kérdőíves kikérdezés* módszerével vizsgáltam, hiszen a téma igényelte a háttér adatok feltárását is. Ez jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy a szülők a kutatásról tájékoztatást kaphassanak, valamint hozzájárulásukat adhassák gyermekeik részvételéhez. Ennek segítségével azok a gyerekek kiszűrhetővé váltak, akik szülője/gondviselője nem adta beleegyezését a kutatásban való részvételéhez.

Minta bemutatása

A vizsgálatban 120 gyermek és 120 szülője vett részt, akik hozzáférési alapú mintavétel (Szokolszky, 2004) alapján kerültek kiválasztásra Budapest különböző kerületeinek óvodáiból. A *szülők neme* a kutatás szempontjából nem volt releváns, így alapvetően az a szülő/gondviselő került a mintába, aki aznap a gyermeket az óvodába hozta. A válaszadók közül 100 fő volt a gyermek édesanyja és mindösszesen 20 férfi kitöltő volt édesapa. Ennek oka valószínűsíthetően az, hogy általában az anyák hozzák-viszik gyermeküket az óvodába. A kérdőívet kitöltők nagy része 30–39 életév közötti (61 fő), ezt követték a 40–49 évesek csoportja (41 fő) és kisebb számban volt jelen a mintában a 30 év alatti, illetve 50 év feletti korosztály. Hét személy esetében nem került kitöltésre az életkor.

A mintában szereplő gyerekek közül 66 fiú és 54 lány volt. Mind az 5–6 év közötti és a 6–7 év közötti korcsoportból 48 gyermek került a vizsgálatba. 15-en 4–5 év között, nyolcan pedig 7–8 év közöttiek voltak és csupán egy gyermek volt 4 év alatti.

Az 5–7 év közötti gyerekek felülreprezentáltsága azzal magyarázható, hogy a vizsgálatom célcsoportja alapvetően közülük került ki. Ennek egyik okát egyrészt a választott módszerek, másrészt pedig a vizsgálat időszaka adta, ugyanis ősszel, a kiscsoportos gyerekek befogadásának időszakában készült a kutatás.

Módszerek

Kutatásomban *kvantitatív és kvalitatív módszerek* megválasztását is indokoltnak tartottam, hiszen a szülők bevonása a kérdőívek segítségével fontos háttér adatokat szolgáltatott annak ellenére, hogy a gyerekekkel folytatott beszélgetések képezték a kutatás fő részét.

a) Kérdőíves kikérdezés

A vizsgálat első lépéseként a szülők *kérdőíves kikérdezése* történt meg, ami a gyerekek háttér információinak megismerése miatt vált szükségesszerűvé.

A mintaválasztás során három szempontot vettem figyelembe:

- 4–7 év közötti óvodás gyermek és szülője/gondviselője kerüljön a mintába;
- megközelítőleg azonos nemi arányok legyenek a torzítások elkerülése végett;
- szülő/gondviselő beleegyezését adja a gyerekekkel folytatott vizsgálatokhoz.

A kérdőív papíralapon készült el, amin a gyermekhez tartozó egyedi kód is szerepelt, hogy az adatok elemzésénél a gyermek-szülő által elmondottak összehasonlíthatóvá válhassanak. A kérdőív az óvodába érkező szülő számára külön lezárható borítékban került átadásra a gyermek óvodapedagógusa által, ami során lehetőség nyílt a kutatás ismertetésére, a gyerekekkel történő vizsgálat bemutatására, valamint az adatkezeléshez szükséges beleegyező, hozzájáruló nyilatkozat kitöltésére. A kérdőív kérdései leginkább zárt-végű kérdéseket tartalmaztak és három fő témacsoport köré szerveződtek, így kérdeztem őket a *háztartásban lévő eszközökről, saját felhasználói mivoltukról, gyerekek számára megfelelő tartalmak ismeretéről* és természetesen óvodás gyermekük felhasználói tevékenységéről. A zárt végű kérdések a téma jellegéből adódóan megfelelőnek bizonyultak és viszonylag gyors választ tettek lehetővé. A válaszadási arányt magassá tette az a körülmény, hogy csak olyan szülő töltötte ki a kérdőívet, aki abba is beleegyezését adta, hogy gyermeke részt vegyen a kapcsolódó vizsgálati részekben. A kérdőívek feldolgozására a gyerekek megkérdezése előtt került sor, hogy előzetes rálátásom legyen az

otthoni eszközellátottságára, szülei vélekedésére gyermekük eszköz- és internethasználatát tekintve. A kapott adatok az előzetesen meghatározott kódoknak megfelelően kézi bevittel kerültek feldolgozásra.

b) Félig strukturált interjú és rajzoltatás

A szülők kikérdezése után következett az óvodásokhoz kapcsolódó része a kutatásnak, ami két külön szakaszban zajlott. A vizsgálat abban az óvodában történt, ahol a gyermekek a mindennapjaikat töltik. Az első részben egy rajzot kellett elkészíteniük, amihez nem kaptak egyéb instrukciót, csak annyit, hogy „*rajzold le, szerinted milyen az internet*”.

Ehhez előzetesen félig-strukturált interjúkérdéseket fogalmaztam meg, amik segítségével tudtam terelni a gyerekek által elmondottakat a megismerni kívánt irány felé.

Ennél a résznél a legfontosabb az volt, hogy sem ezt megelőzően, sem a rajzolás közben ne történjen magyarázat, hiszen csak így érhető el, hogy a gyerekek az internetről szabadon tudjanak alkotni és közben elmondani az előhívásra kerülő élményeiket, tapasztalataikat mindenfajta külső befolyás nélkül. A rajzok elkészítését megelőzően sem történt beszélgetés a témáról. Emellett arra is kellett figyelni, hogy sugalmazó kérdéseket se tegyek fel, ami szintén befolyásolhatta volna a gyerekek témáról alkotott gondolatait.

Egyszerre két gyermek vett részt a rajzoltatásban, a csoportszoba félreeső részén vagy külön helyiségben. Azért tartottam megfelelőbbnek a két gyermek együttes jelenlétét, mert ezáltal oldottabbá tehető az esetleg feszélyezettebb gyerekek is, valamint értékes információk nyerhetők az egymás közötti interakciókból. Mivel a beszélgetés rögzítésre került a későbbi elemzés miatt, így fontos volt olyan helyszín megválasztása, ahol ebből a szempontból is biztosított a csendes, nyugodt légkör.

Minden eszközt megkaptak, ami az alkotáshoz szükséges (papír, színes ceruzák) volt, bármit rajzolhattak, ami eszükbe jutott, bármilyen színű ceruzákkal. A rajzok készítésénél a gyerekek által elmondottak képezték a lényegi részt, így a beszélgetés menete az ő

általuk elmondottakat követve zajlott. A rajzolás közben kérdéseket tettem fel, amik elsősorban a rajzok tartalmára vonatkoztak, valamint az eszköz- és internethasználatukra is rákérdeztem.

A rajzok készítése során a következő kérdéseim alkották a beszélgetés gerincét:

Először minden esetben rákérdeztem, hogy *mi* látható a gyermek rajzán. Ezt akkor is megtettem, ha egyértelműen látszott, hogy eszközt vagy interneten elérhető tartalomhoz kapcsolódó tevékenységet ábrázolt, mert az általuk megfogalmazottakra voltam kíváncsi. Ezt követően a szülőknek feltett kérdések közül tettem fel nekik – így például érdeklődtem arról, hogy *mikor* szokta használni az adott eszközt/játékot/tartalmat, *kivel* szokta használni, *mit* szokott csinálni rajta/vele, illetve *milyen* egyéb eszközöket szokott még használni? Ezeket azoktól a gyerekektől is megkérdeztem, akik a témától teljesen függetlenül mást kezdtek el rajzolni. A fő kérdéseim mellett igazodtam az általuk elbeszéltekhez és ahol szükségesnek éreztem, ott további kérdéseket tettem fel. Ilyen eset volt például, amikor kiderült, hogy saját eszközzel rendelkezik a gyermek vagy kisiskolás testvérével közösen szokott tevékenységet folytatni valamely digitális eszközön.

c) Félig strukturált interjú és előzetesen kiválogatott képek/ikonok

A gyerekekkel folytatott vizsgálat második szakaszára csak a rajzoltatást követően kerülhetett sor, hiszen a vizuális élmények befolyással lehetnek volna a rajzok tartalmára, ami az eredmények torzítását okozhatta volna. Ehhez a mindennapokban jól ismert, népszerű *ikonok/honlapok képeit* válogattam ki, ezt is félig-strukturált interjúkérdésekkel kiegészítve. Ezek között akadt néhány, ami kifejezetten óvodásoknak szóló tartalmat foglal magába (egyszervolt.hu; meseTV, traff.hu), amik kiválasztásánál a szülők által megnevezett oldalakat is figyelembe vettem, hogy összevethessem a gyerekek által elmondottakkal. A témáról folytatott beszélgetés szintén két gyerek jelenlétével zajlott és ezt sem

előzte meg beszélgetés, valamint a kutatás közben magyarázat sem kísérte a bemutatott képeket. Itt az volt a gyerekek feladata, hogy a mutatott ikont/képet felismerik-e és ha igen, **hol** találtak vele, **mit** lehet vele/ott csinálni, **mikor** szokták látni/használni, **ki** szokta használni, **kivel** szokta látni/használni? A kérdések segítségével tereltem a beszélgetést az általam megismerni kívánt irányok felé, de ennél a résznél is csak a gyerekek által elmondottak mentén, sugalmazó kérdések nélkül. Ez azért volt lényeges, hiszen így indirekt módon juthattam olyan információkhoz, amiket máskülönben nem feltétlen tudhattam volna meg tőlük. A vizsgálatnak nem volt célja az adott oldalak, tartalmak megtanítása, ezért csak arról beszéltek a gyerekek, amikről szerettek volna. Az „ismerem” típusú választ önmagában nem minősítettem valós ismeretnek, hiszen ebben a korosztályban gyakori jelenség, hogy a gyermek az elvártnak megfelelő választ mondja, illetve több ismert próbál sugallni, mint amivel valójában rendelkezik. Így tehát abban az esetben tekintetem ismertnek az adott ikont/képet, ha a gyermek hozzá is tudta kötni az adott platformhoz az ahhoz kapcsolódó tevékenységgel együtt. Amiket nem ismertek fel, azokat automatikusan tovább lapoztam, hiszen nem volt cél a nem felismert elemek magyarázata és többségében érdeklődést sem mutattak a teljesen idegen képek felé.

Mindezeket összegezve, látható, hogy kutatásomban több oldalról és többféle módszerrel – *módszer trianguláció* (Szokolszky, 2004) – próbáltam a kutatási kérdéseimhez közelebb kerülni. A következőkben a gyerekekkel folytatott kutatás adatfelvételét követő elemzés olvasható.

II. A gyermekekkel történt vizsgálatok elemzése

A témában készített rajzok tartalmi vizsgálata

A terepen végzett kutatást követően történt meg a rajzok és a félig-strukturált interjúk tartalmi elemzése. A szülőkhöz társított kód

került minden gyerek rajzára és ez a képfelismerésnél is rögzítve lett. Ennek köszönhetően lehetett a szülő-gyerek párost együttesen vizsgálni, a gyerekek által elmondottakat a szülői adatok mellé elhelyezni. A tartalmi elemzés során a hangfelvételre vett beszélgetés lényegi elemeinek vizsgálatára került sor, ami a rajzok tartalmi elemzését is elősegítette. A rajzok esetében nem volt cél a mögöttes tartalmak pszichológiai vizsgálata, így kizárólag a képi tartalom és a félig-strukturált interjúban elhangzottak adták az elemzés támpontjait.

Ennél a résznél különböző összesítő táblázatot, ábrát készítettem (1. táblázat; 8. ábra) illetve a gyermekek rajzai közül emeltem be olyanokat, amik jól szemléltetik a beszélgetésekben érintett témákat. Emellett nagyon fontosnak tartottam megjeleníteni szó szerinti interjúrészleteket, hiszen ezek a mondatok azok, amik valóságossá teszik a gyerekek által elmondott gondolatokat.

Példa a rajzok tartalmi elemzésére

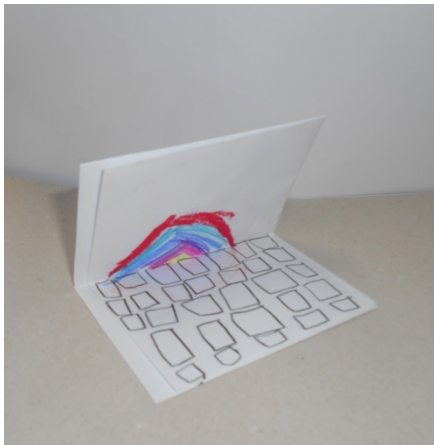
A rajzok tartalmát tekintve négy különböző témacsoport figyelhető meg:

Eszközcentrikus rajzok	Tartalomcentrikus rajzok	Kapcsolatjellegre utaló rajzok	Egyéb rajzok (nem kapcsolódtak a témához)
47	39	12	22

1. táblázat: A rajzok tartalma (n=120)

Látható, hogy a legtöbb rajzon a gyerekek az internetet a **digitális eszközökhöz** kapcsolták, leginkább azokhoz, amiket ők maguk vagy a környezetükben élők használnak. Egy részük említést is tett arról, hogy **saját** táblagépe vagy okostelefonja van: „Nekem van egy Ipadem és egy emeletes ágyam, az emeletes ágyamnál van egy TV, amit mindig szoktam nézni.”(5;3,lány); „Egy tabletet rajzoltam. Nekem van saját tabletem. Már régen megvan, talán úgy 3 vagy 4 évesen kaptam.”(6;2,lány); „Ez egy számítógép, ami az enyém. Leveleket írunk egymásnak a 10 éves tesómmal” (6;5,lány); „Nekünk anyának van egy

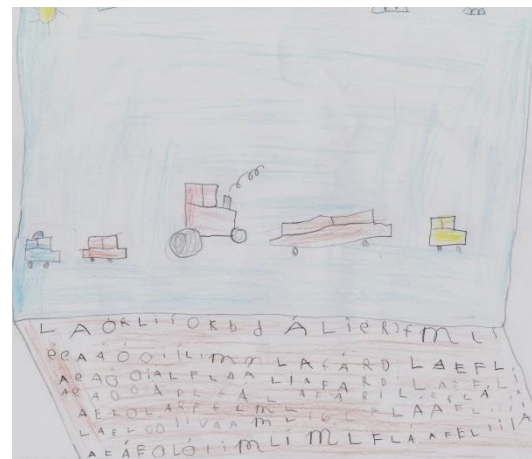
számítógépe, nekünk is van egy-egy gyerekeknek közösen, aztán mind a hármunknak van tabletje, anyukámnak egy telefonja és apukámnak is egy telefonja” (6;3,fiú); „Rajzoljam le az internetet? Mire gondolsz? A tabomra?” (5;6,fiú); „Az anyukám tesójáé volt a tablet, de anyukám nekem adta.” (6;4,lány). A gyerekek egy másik része azt említette, hogy **testvérel közösen** van saját eszközük, amit együtt használnak, illetve a szülők használatát említették: „néha Bálint (13 éves báty) kölcsön adja a telefonját és olyan játékokkal játszom, amikkel ő szokott.”(6;4fiú); „Ez a Facebook, anyával szoktam. Főzőseket is szoktam nézni. Ez az Instagram, anya mondta. És még fotózni is szoktam”(6;4,lány); „Egyedül nem szabad tableteznünk, mert anyáék nem engedik. Mert vannak rajta olyan dolgok, amik nem gyerekeknek valók. Például csúnyán beszélnek a videóban vagy olyan rossz dolgot tanulnánk belőle.”(5;6,lány).

1. ábra Eszközök a gyermekek rajzain

Azokra a gyerekekre külön kíváncsi voltam, akik esetében a szülő azt válaszolta, hogy gyermeke **egyáltalán nem használja** az otthoni eszközöket (14 ilyen szülő volt). Hármuknak nem volt ötlete arról, hogy mi

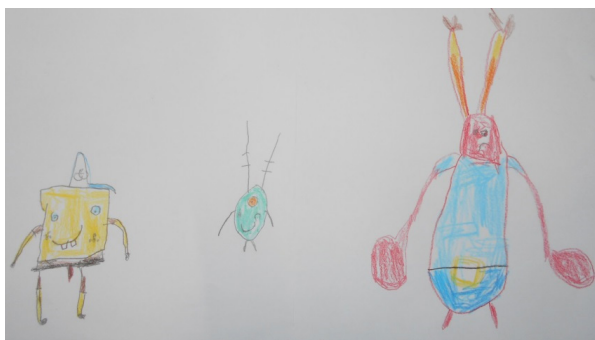
lehet az internet és érdeklődést sem mutatnak a téma iránt, így rajzot sem készítették. Négyük azt válaszolta, hogy szokta használni őket: „Ma reggel, amikor felkeltem anyát megkérdeztem, hogy játszhatok-e a laptopján. Megengedte.” (6;2,lány); „Az internet a számítógépen van. Azzal lehet játszani. Apa telefonján van az internet.”; Itt most van Wi-fi kapcsolat. Akkor tudsz internetezni, ha van Wi-fi kapcsolat.”(5;7,fiú); „Van TV, számítógép, telefon, tablet. Én mindenkivel nézem. Vagyis a mama meg a papa nem nézi, csak mi, a Réka, a Sasa meg én. Legsokszor fotókat szoktam nézegetni meg videókat keresünk” (5;6,fiú) (2. ábra).

2. ábra: Rajzok gyerekektől, akik nem használnak digitális eszközt

Ezekből a beszélgetésekből következtethetünk arra, hogy a gyermek nem csak az aktív használatot követően raktároz el információkat, hanem akkor is, ha csupán a környezetét szemléli. Éppen ezért fontos, hogy figyelembe vegyük a jelenlétüket a saját digitális

eszközünk használatakor, hiszen nem tudjuk megakadályozni, hogy kapcsolatba kerüljenek a digitális világgal. A gyerekek nagyon jó megfigyelői a környezetüknek és ezt a képességüket számos rajzon is megmutatták - ha saját eszközzel rendelkeznek, ha nem, ha napi szintű felhasználók, ha nem – hatással vannak rájuk

3. ábra: Tartalom ábrázolása – Spongypop Kockanadrág

A következő csoportja az internet megjelenítési módjának a **tartalom szempontú** képek voltak, így a mesék és játékok. A videó nézés egy olyan tevékenység, amit a szülők sokat említettek a gyermekük aktivitását figyelembe véve. A gyerekek maguk is sokat beszéltek a videókról, különösen a YouTube-ról, amin ezeket nézni szokták, példák az általuk mondottakból:

„Én a YouTube-on szoktam videókat nézni. Amikor az oviból haza jövünk, utána nézem, minden nap.” (6;3,fiú); Az interneten van a YouTube, amin rajzos tanító videók vannak. Nem anya szokott keresni, felugrik magától” (5;4,lány); „Mikor megnyitottuk a múltkor a videó nézegetőt, meg kellett nézni a reklámot. Tudod, azt a kólásat. Ott volt sok rénszarvas, meg a Mikulás kamionja is” (6;4,fiú). „Apukám meg anyukám mindig lövöldözőseket néztek, meg gyilkolókat (5;6, fiú).

A szülők szintén gyakran jelölték a játékokat, mint a gyermekük online/offline tevékenységét. Ezt a gyerekek rajzai is alátámasztani látszanak, hiszen szívesen rajzoltak ilyen témát és lelkesen meséltek élményeiről: „Itt vannak a tabomon a játékok. GTA, Minecraft van rajta.” (5;3,fiú), „Letöltünk játékokat és játszunk rajta” (6;3,fiú); „Szok-

tam játszani játékokat, amik internetesek. Nálunk néha nincs internet, olyankor azokkal a játékokkal tudok játszani, amik már le vannak töltve” (6;1,fiú); „Szoktam játszani, a Minecrafttal. A Minecraftból az összes a kedvenc figurám. De a kedvenc a végzet sárkánya, wider, óriás meg a mutánsok is. Vannak fák is. Például gyémántfa, aminek a termése gyémánt és gyémántfa csemetét ad. Az aranyfa és a lazurit is ilyen. Vannak még karakterek, például Ender golem, spider pigman, blace pig, spider pig, XP fa, redstone fa, smaragd fa. Le tudom rajzolni az Endermant és a TNT-t. Ahol felrobban, ott úgy néz ki minden, mint a pokolban. Tudok kéket is csak elfelejtettem mi a funkciója.” (7;1,fiú – 4.ábra); „Én egy autót fogok rajzolni. Autós játékokkal szoktam játszani, buszossal. A tesóm szokott legtöbbször játszani vele és én nézem. Nem is tudom vezetni, mert mindig átmegyek a szembe lévő sávba és kilököm az autókat. Én azt szeretem. És oszlopokat is ki lehet lökni.” (5;6, fiú).

4. ábra: Tartalom ábrázolása – Minecraft

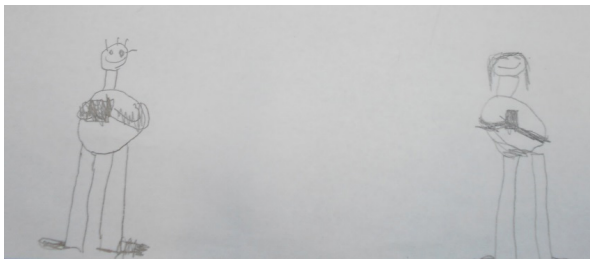
A gyerekek sok időt töltenek játékkal – nem csak offline. Habár a szülők válaszaikban kiemelték, hogy ismernek gyermekeik számára megfelelő online tartalmakat, a gyerekek válaszaiból nem következtethetünk ugyanerre. A másik érdekesség, hogy a gyerekek

nem említették a szülőkkel közös használatot, ha játékokról beszéltek. Ebből következtethetünk arra is, hogy szüleik bár jelen lehetnek környezetükben, mégis egyedül teszik mindezt, akár online játékokkal játszva. A játékok tartalma, karakterei nagyon könnyen megragadnak emlékezetükben, minden apró részletre emlékeznek, ami az érdeklődésüket felkelti (4. ábra).

5. ábra: Kapcsolat az emberek között az internet segítségével

A gyerekek egy kisebb része olyan rajzokat készített, amin az internet **kapcsolatjellege** figyelhető meg.

6. ábra: „Az Internet arra való, hogy másoknak küldjünk üzenetet.” (6;2,fiú).

Néhányuk szerint az internet arra való, hogy az emberek egymással tudjanak kapcsolatot tartani (5–6. ábra). Ezekon a rajzokon érdekes megfigyelni a távolságot, amit az emberalakok közé rajzoltak a gyerekek. Ez egyrészt utalhat arra, hogy az internet segítségével kapcsolatba léphetünk távol élő szeretteinkkel, legyünk akár milyen távol is egymástól.

Emellett ha rátekinünk 6. ábrán lévő rajzra, láthatjuk a két alak közötti távolságot, akik mobil eszközüket használják éppen – ezt a nem oly ritka képet utcán, tömegközlekedési eszközökön vagy akár otthonukban is láthatják a gyerekek. Ez is ugyan kapcsolódást jelelt meg, de mégis eltávolíthatja egymástól a fizikailag közel lévő személyeket.

7. ábra: „Skype-olás” óvodás módra

A vizuális jelek megfigyelésének képessége ezeknél a rajzoknál is megmutatkozik - „*Ha van ilyen jel (Wi-Fi), akkor van internet*” (6;3, fiú – 1. ábra); „*Sima fehér a háttérképem, ha itt vannak ezek a jelek. Ha nincsenek, akkor színes háromszögek vannak.*” (6;4,lány). Néhányuk említést tett *közösségi aktivitásokról* is. Evvel kapcsolatban a Facebook-ot és a Skype-ot említették meg, amit leggyakrabban a szüleikkel közösen használnak a nagyszülőkkel való kapcsolattartásra.

A mintában szereplő idősebb gyerekek között volt olyan, aki saját eszközét használja a barátnőivel való csevegésre (7. ábra): „*Magammat rajzoltam le, ahogy beszélgetem a barátaimmal a kis gépen*” (7;1,lány). Gyakran hallani, hogy mivel ez a korosztály még általában nem tud írni és olvasni, így nem kerül közvetlen kapcsolatba a világhálóval. Láthatjuk, manapság ez nem képez akadályt számukra, hiszen az érintőkijelzős készülékeknek köszönhetően könnyű hozzáférés biztosított számukra is. Összegezve a gyerekek által elmondottakat, a következő fő jellemzőit emelhetjük ki az internetről alkotott vélekedéseiknek (8. ábra):

8. ábra: Mi az Internet? – internetről való gondolkodás gyerekszemmel

A gyerekek gondolataiban az internet *valami*, ami össze tudja kapcsolni az embereket (üzenetküldés, beszélgetés). Valami, aminek különböző *funkciói* vannak, mint például a letöltés vagy feltöltés. Az internet olyasmi, ami az *eszközön megtalálható* vagy maga az *eszköz* az, ami az internet forrása. Természete-

sen olyasmi, ami az ő *szórakoztatásukért* van, így lehet rajta játszani vagy videókat nézni.

Összefoglalva az egyik gyermek válaszával: „*mindent megnézhetsz rajta*”. Talán felnőttként sem lehetne ennél jobban megnevezni az internet sokszínűségét.

9. ábra: „Mindent megnézhetsz rajta” – ikonok az egyik gyermek tabletről készített rajzán

A kutatás ezen részének köszönhetően betekintést nyerhettünk az óvodások internetről, alkotott gondolataiba, ami már önmagában is elősegítette az előzetes kutatási kérdések közelebbi megismerését.

Összegezve, látható, hogy a gyermekek rajzain megjelent internettel kapcsolatos gondolatokat három fő karakter alapján csoportosíthatjuk: 1) eszközök, amiket ők vagy családtagjaik használnak, 2) játékok és mesék tartalma, amik-

kel kapcsolatba kerülnek és 3) az internet kapcsolat-jellegére utaló rajzok. Az óvodás korosztály örömmel kerül kapcsolatba az eszközzel és az online tartalmakkal is, főleg azokkal, amiket szüleik és testvéreik használnak. Sőt, leginkább ezekkel a tartalmakkal, hiszen nagyobb érdeklődést mutattak, amikor ezekről a tevékenységeikről számolhattak be, mintsem a „bébiknek való” oldalakon töltött időről. A szülők általánosságokban azt válaszolták, hogy ismernek

online tartalmakat gyermekek számára – főleg meséket és fejlesztőjátékokat – habár csak kevesen neveztek meg konkrét oldalakat, ami árnyalja ezt a képet. A szülők válaszai azt mutatták, hogy a gyerekek meséket néznek és az eszközre előre letöltött játékokkal játszanak. A gyerekekkel történő beszélgetések viszont valamelyest árnyaltak ezeken a szülői válaszokon is: a gyerekek a játszással összefüggésben ugyanis online játszható játékokat emelték ki (kisfiúk főleg a Minecraftot, kislányok pedig az öltöztetős játékokat). A szülők közül csak négyen tettek említést arról, hogy a gyerekük érdeklődést mutatna a közösségi tevékenységek iránt. A gyerekekkel történő beszélgetések során viszont jóval többen számoltak be közösségi tevékenységről – Facebook, Skype, néhányuk az Instagram-ot is említette. Ennek egyik oka lehet, hogy a szülők valószínűleg nem a gyermek használatához kapcsolták ezeket a tevékenységeket, hiszen ők általában csak jelen vannak köröttük, amikor ezeket használják.

Az ikonok/honlap képek felismerésének vizsgálata

A rajzok vizsgálatához hasonlóan itt is rögzítésre kerültek a beszélgetések, amik a későbbi elemzésnél nagyban segítettek a szó szerinti gondolatok leírását, vizsgálatát. Ennél a résznél szintén fontosnak tartottam, hogy egy-egy gyerek által elmondottak szó szerinti változatai bekerüljenek az egyes ikonok/képek felismerésének elemzésénél. Az eredmények összesítésénél az ikonokat/képeket a felismerés alapján rangsoroltam, majd a legtöbbször által megismerttől haladva mutattam be őket (13. ábra).

Öt fő csoportba sorolhatók a kiválogatott ikonok és képek:

1. Játékok (*egyszervolt.hu; traff.hu*)
2. Videó nézésére alkalmas oldalak (*YouTube; mese.tv*)
3. Közösség (*Facebook; Skype; Instagram; Twitter; emoticons; like/dislike*)
4. Böngészők; *Google; Gmail; @*
5. Egyéb (*Apple; Android jelei*)

Következzenek példák ennek a résznek a bemutatásáról:

10. ábra: Az óvodás gyermekek körében a legnépszerűbb videómegosztó: YouTube

Nem meglepő módon a **YouTube** került felismerésre a legtöbbször által, a gyerekek több mint a fele meg is nevezte és azonnal élményeinek megosztásába kezdett: „Ez a YouTube! Videót nézek rajta egyedül, amikor minden szülőnek valami dolga van. Úgy találom meg a meséket, hogy bemondom vagy megkeresem (6;5,lány.); „Ezen amikor szoktam nézni a videókat, ez a kis kép ott van fent a sarokban (5;0,lány); „Sokáig kell keresnem rajta azt a zenét, amit hallgatni akarok”(6 éves fiú); „Ezen nézem a meséket”(6;0,fiú.); „Ez a YouTube jele. Mese előtt ilyen jön be.”(4;2,fiú); „YouTube. Lehet rajta zenét hallgatni, jó sok dolgot megnézni.”(5;3,lány)

11. ábra: Ikonok az egyik gyermek rajzán

A második legnépszerűbbek az **emotikonok** voltak, amiket közel ugyanannyi gyermek ismert fel, mint a like/dislike jeleit. Az emotikonokat a Facebook-ról és a Skype-ról mentettem le a vizsgálathoz. A legtöbbször közülük már küldött smiley-t és többen a kedvenceiket is megmutatták a felsoroltak közül. Azzal is tisztában voltak, hogy ezekkel érzelmeket tudnak kifejezni és arra valók, hogy másoknak elküldjük őket: „Ez a szomorú, és ez a vidám. Kép-

zeld el, használtam már a nevetőset!”(4;5,fiú); „Küldeni kell ilyen vicces fejeket. Van olyan is, ami felrobbanós. Ez itt mérges, ez szomorú, ez izgatott, ez örül, mert nevet és vidám.”(5;5,fiú.); „Ilyeneket üzenetbe lehet küldeni”(4;0,lány); „Anya mindig használja őket, szoktam látni a telefonján. Meg amikor a nagyival beszélünk, szoktunk neki szívecskét küldeni, az a kedvencem.”(6;0,lány); „Anya néha megengedi, hogy én is küldjek apának szívecskét meg halálfejet.” (6;2,fiú); „Nekem az a kedvencem, amikor a kaki mosolyog. Aamikor van egy kép ott, és akkor rákattintasz, de nem kicsit, hanem sokáig és akkor tudsz reagálni. Én mindig imádomot nyomok a Boginak, mert szeretem” (7;1,lány); „Ezek a Facebookon vannak, meg a Messengeren” (7;0,lány).

A **like/dislike** gombok szintén ismerősek voltak számukra és elmondták, hogy ezek arra valók, hogy kifejezzék, ha valami jó vagy rossz. Néhányan azt is említették, hogy egymással is szokták használni ezeket a jeleket az óvodában – hüvelykujjukat használva: „Ha néznek az emberek valami videót és nem tetszik nekik erre nyomnak, de hogyha tetszik, akkor a másikra”(5;5,fiú); „Igeen, anya mondta már, hogy belájkolja valaki képét de én nem tudtam mi az de ez a jel volt ott.”(6;0,lány); „Ez a fúj, nem, ez meg az igen!”(5;5,lány); „Ez a kedvelem meg nem kedvelem, de ezt az oviban nem szabad mutatni!”(5;0, lány); „A Facebookon és a Viberen láttam ezeket”(5;3,fiú).

Ezeket követően a **Facebook** ikonjáról tettek említést a legtöbben. Meglepőnek tűnhet, de ha figyelembe vesszük, hogy a környezetükben aktívan használják ezt az oldalt, akkor érthetővé válhat, hiszen a Facebook-kal kapcsolatban nagyon sokszor elhangzott a szülők felhasználása: „Jaaaaj ne! Apa mindig ezt szokta nyomogatni.”(7;1,fiú); „Anya mindig facebookozni szokott” (6;2,lány.); „Anya itt ír a barátainak” (6;2,fiú); „Anya itt szokott a barátáival beszélgetni meg videókat nézni. Nekem néha anya megengedi, akkor vicces meg cicás videókat nézünk. (6 éves lány); „Anya dolgozik is rajta. Néha megmutatja a gyerekkori képeimet itt.”(6 éves fiú); „Kiírja, ha valaki visszajelöl.”(5;5,fiú); „Facebook. Mindenki szokott ilyet, azt tudom.”(4 éves fiú); „Itt van

anya összes barátja.”(5;5,fiú.); „Óh...Facebook (sóhajt)” (7;0,lány).

Sok esetben említették, hogy szüleik „facebookoznak” és ezzel összefüggésben említést tettek ennek hosszú időtartamáról is. Felmerül tehát a környezet és a szülői felelősség kérdése a példakövetésen alapuló internethasználati szokások kialakulásánál.

A **böngészőket** ismerték fel ezt követően a legtöbben, amik azért kerültek általam kiválasztásra, mert kíváncsi voltam, hogy kapcsolatba kerülnek-e vele. Leginkább a Google Chrome és a Mozilla Firefox került említésre, néhányan az Opera-t és az Internet Explorer-t is felismerné vélték. Az ezzel kapcsolatos gondolataik teljes mértékben attól függtek, hogy az adott eszközön melyiket használják ők maguk vagy melyiket látják a szüleik által használnak: „A számítógépen van. Ha rákattintunk (Google Chrome) be kell írni, hogy mit akarok megnézni” (6;2, iú); „Anya ezen keres dolgokat (Google Chrome) nekem”(5;5,lány); „Ilyen az internet (Mozilla Firefox)” (6;1,fiú); „Ezzel lehet elérni az internetet (Google Chrome)”! (5;0, lány.); „(Google Chrome) Azon szoktam internetezni” (5;2,lány).

Szorosan a böngészőket követte a **Google**, aminek a funkcióját a mintában szereplő gyerekek egyharmada tudta megnevezni. Aki felismerte, pontosan el is tudta mondani, hogy mire való: „„keresni lehet valamit. Beírtam egyszer, hogy Ronaldo. Ő a kedvenc focistám.”(7;0,fiú); „Apa gépén szoktam látni, interneten van. Oda ír bele mindent apa (6;2,lány); „Ez az, ahol be lehet lépni mindenhova””(5;5,fiú); „Mi úgy hívjuk, hogy Google-bácsi, mert mindent tud” (6;2,lány); „Mindent beírhat az ide”(5;5,lány.); „Ebbe ha beleírunk valamit, megtalálja” (5;2,lány); „Azt kell beírni, hogy mit keresel az interneten. Anyukám szokta. Például beírjuk azt, hogy autó és akkor autók jönnek be.”(5;0,fiú). A Google-ről úgy tettek említést, mint valami, ami mindenhol megtalálható és mindent tud, akármit is írjon bele az ember.

A keresőfunkciók után az **Apple** cég jele következett, amit azok a gyerekek ismertek fel, akik szülei vagy testvérei rendelkeznek ilyen eszközzel: „anya telefonjának a hátulján ilyen

van.”(6,7 éves lány); „,apának van egy olyan telefonja, aminek ez van a hátulján””(lány, 4 éves); „,ez van a tablet és a laptop hátulján””(5;7,lány); „,Ilyen Ipad, gép és telefon van otthon anyáéknak” (5;3,fiú). Az Apple jele a rajzokon is megtalálható volt, amiket szorosban az eszközhöz kapcsoltak a gyerekek (11. ábra).

Instagram-ot a felnőttek körében történő népszerűsége miatt választottam ki, hiszen sokan használják kép és videó megosztásra ezt a platformot. Éppen ezért kíváncsi voltam, hogy a gyerekek mennyire ismerik ennek funkcióját. Mindössze 16 gyerek ismerte fel és tudta mit lehet rajta csinálni: „,apa fekete telefonján van ilyen. Egyszer titokban megnyomtam ezt, de nem értem mi lehet, csak néniket meg bácsikat láttam rajta. De ne mond el neki””(6;0,fiú); „,Instagram. Ez a fotófacebook””(5;5,lány). Megnézve ezen gyerekek szüleinek életkorát láthatóvá vált, hogy nincs összefüggés aközött, hogy fiatalabb generációhoz tartozó szülők gyerekei kerülnek-e szorosabb kapcsolatba ezzel az oldallal.

Twitter volt az egyetlen ikon, amit egyik gyerek sem ismert fel, csupán annyit mondták rá, hogy „madár”. Ennek az oka az lehet, hogy Magyarországon kevésbé népszerű ez az oldal, így a szülők, más családtagok sem használják.

Az ikonokról/képekről történő beszélgetést követően az alábbi összegzését adhatjuk annak, hogy a megkérdezett gyermekek szerint mire való az internet (12. ábra):

12. ábra: Mire való az internet? (a gyerekek által felismert főbb ikonokkal)

Gyerekek a nekik szánt tartalomról:

A gyerekeknek szánt tartalmak közül a **mese.tv** és az **egyszervolt.hu** honlap (mind a kettőt a szülők is említették, amikor a gyerekeknek szánt tartalmakra kérdeztem rá) került megkérdezésre. Csupán 33 gyerek ismerte fel a mese.tv televízió ikonját (ami minden esetben látható a honlapon) és 25-en az egyszervolt.hu honlapjának nyitóképet.

Ebből arra a következtetésre juthatunk, hogy az óvodások is már inkább a YouTube-t használják a videók megtekintésére, mintsem a számukra kiválogatott meséket tartalmazó mese.tv oldalt. Néhányuk a következőképpen reagált a gyermekmeséket tartalmazó oldalra: „,Oh, ez a mesetv, itt leginkább bábiknak való mesét lehet nézni.””(5;1,lány). A YouTube ikonját meglátva többnyire viszont élénk érdeklődés mutatkozott részükről, amit izgatott élménybeszámoló követett a megnézett tartalmakkal kapcsolatban. A gyerekeknek szánt tartalmak ehhez képest kevésbé keltették fel az érdeklődésüket összevetve a felnőttek által használt oldalakkal. Ennek lehetséges oka, egyrészt a felnőttekkel történő azonosulás vágya az ő cselekvéseiken keresztül, másrészt pedig annak érzékeltetése, hogy ők már nem annyira kicsik, mint akiknek ezek a tartalmak készültek.

Egyszervolt.hu oldalon játékok, dalok, versek, mesék (mese.tv), animációk találhatóak, amiket az állatokra kattintva érhetnek el a gyerekek. Amikor egy állatra teszik az egeret, akkor az hangosan kimondja, hogy milyen tartalmat érhetnek el, ha rákattintanak: „,Apának van a hordozható gépén, a tv mesét mond, a mókus játékot ad, a madár meg éneket tud mondani.” mesetv: „,ez a tv, ami mesét mond””(6;4,fiú).

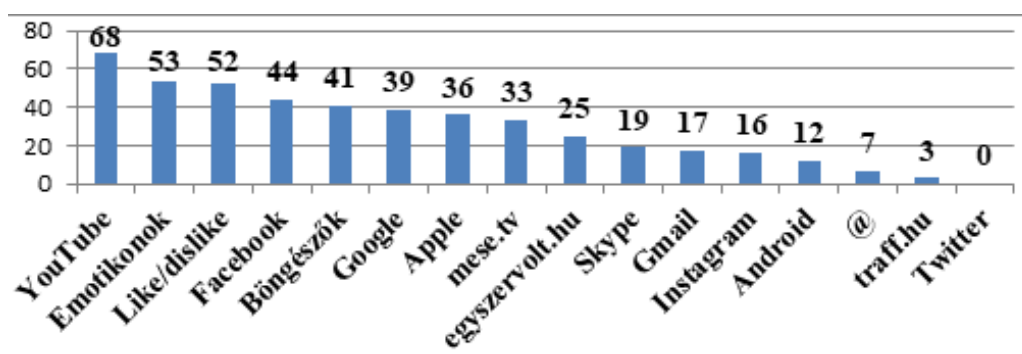
Ezen az oldalon kizárólag gyerekeknek szánt tartalmak érhetőek el, így veszélytelen számukra a használatuk. Ennek ellenére ugyanolyan reakciókat kaptam többségében azoktól, akik felismerték, mint a mese.tv esetében: „,biztos bábás játék, nekünk már komoly lego masters van. Lehet tablettel irányítani, meg telefonnal meg számítógéppel””(6;3,fiú).

A **Traff.hu** oldalt alig ismerték, csupán hárman mondták, hogy játszottak már vele

(autós játék, ami az egyszervolt.hu oldalról érhető el). A példából látható, hogy ebben a vizsgálati részben arról szerettem volna mélyebb információkat kapni, hogy ezeket az oldalakat ismerik-e, tudják-e funkcióit és ők maguk használják-e?

Összegezve ezt a részt látható, hogy az öt leginkább felismert ikon/kép (13. ábra) nem gyerekeknek készült oldalakhoz – például YouTube, Facebook – és nem feltétlen gyerekeknek szánt aktivitásokhoz kapcsolódik – emotikonok, like-dislike. Ennek ellenére kifejezett érdeklődést mutattak irántuk és azzal

is tisztában voltak, hogy ezek az oldalak nem gyerekeknek valók, hanem felnőtteknek. A gyerekeknek készített oldalakat csupán egyharmaduk ismerte, ami felvetheti a kérdést, vajon milyen típusú tartalmakkal találkoznak, miközben a felnőtteknek szánt oldalon böngésznek? Ez a gondolat nem csak az ikonokkal kapcsolatos vizsgálati részt, hanem a rajzok készítését is végig követte. Az is elgondolkodtató, hogy 120 megkérdezett gyermekből mindössze nyolc olyan volt, aki egyiket sem ismerte fel a mutatott elemek közül.

13. ábra: Ikonok és képek az óvodások felismerésének számával (n=120)

III. Kutatás összegzése

Kutatásomban az óvodás gyermekek *digitális eszközhasználatát, online jelenlétét és az internetről alkotott nézeteiket* kívántam leíró-feltáró jellegű kutatásommal mélyebben megismerni. Az ehhez átgondolt módszereim segítségével az előzetesen megfogalmazott kutatási kérdéseimre megfelelő válaszokat is kaphattam. Ennek összegzése a következő módon történhet:

Összegezve, a mintában családokról általánosságban elmondható, hogy **legalább egy digitális eszközzel** rendelkeznek, amin van internet hozzáférés, így arra következtethetünk, hogy ezekben a családokban mindenképpen találkozunk a gyermek egy-egy digitális eszközzel felhasználóként vagy mások felhasználásának megfigyelőjeként. A szülők válaszai alapján 14 gyermek nem használ egyetlen digitális eszközt sem, ennek ellenére akarva-akaratlan is érik őket hatások. Majdnem mindegyiküknek konkrét elképzelése volt az internetről és az ikonok közül is többet felismertek. Ez fel-

vetheti a *passzív felhasználás* kérdéskörét az a tárgyalt korosztályon belül. Az óvodáskorú gyerekek kíváncsisága határtalan, mindent meg akarnak ismerni a környezetükből – beleértve a digitális technológiát is.

A szülők és a gyerekek elmondásai alapján is ennek a korosztálynak a **videó nézés és a játék** a fő online tevékenysége. A gyerekek bármikor szívesen használják az eszközt, amikor megengedik nekik: „Akkor tabletezem, amikor megengedik”(6;0,fiú); „Minden nap használom a tabletem. Csak akkor nem, ha anya nem engedi. Ez akkor van, amikor töltőn van a tablet.”(5;0,lány). A válaszok alapján egyedül vagy alig idősebb testvérükkel közösen használják, arra, amire akarják (olykor arra is, amit a szüleik nem engednek nekik): „Egyedül nem szabad tableteznünk, mert anyáék nem engedik”(5;5,lány); „Facebook - apa tabletjén van ilyen, de nem szabad rányomnom.”(6;0,fiú); „Ismerem ezt (YouTube), de anya nem engedi, hogy bekapcsoljam.”(5;2,fiú); „Én nem Facebookozhatok, mert még kicsi vagyok.” (5;5,fiú).

A *szülői kontroll* megjelenése nem volt jellemző, sőt alig tettek említést erről akár a szülők, akár gyermekeik. Amennyiben igen, az is annyiban merült ki, hogy ne kattintsanak rá egyik vagy másik ikonra az eszközön, ami egyébként a gyerekek válasza alapján kevésbé tűnt hatékony megoldásnak.

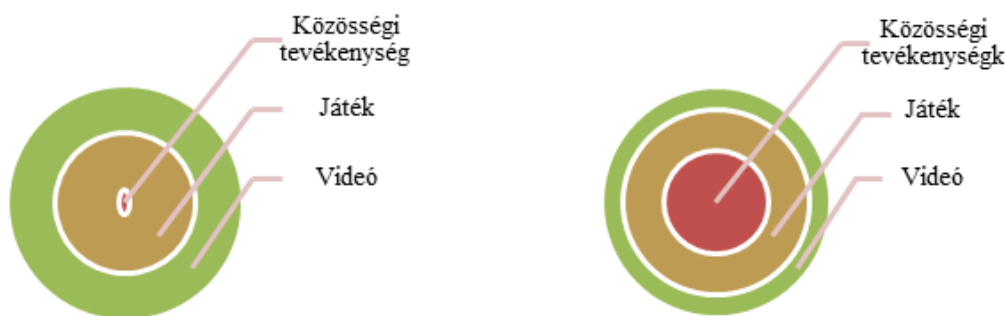
Két esetben volt érzékelhető kezdetleges függőség megjelenésének veszélye: „*Saját tabletje van, amin minden délután rendszeresen játszik és különböző meséket néz. Előfordult olyan is, hogy annyira belemerült a tabletezésbe, hogy bepisilt. Nehezen tudom megvonni tőle a tabletet, mert addig hisztizik, amíg meg nem kapja*” (6;1,fiú anyukája); „*Régen nekünk volt egy tabletünk, és nagyon hiányzik mostanában. Lehet, hogy eltört vagy valami baja lett. Rajta volt minden. A tablet az nagyon hiányzik, annyira szerettem rajta játszani. Mostanában nagyon hiányzik*” (5;0,lány)

Amikor tárgyalt korosztály (4–7 évesek) internethasználatára gondolunk, figyelembe kell vennünk az életkori sajátosságokat is. Az egyik ezek közül az utánzás vágya – főleg a körülöttük élő felnőttek vagy idősebb gyerekek tevékenységeire vonatkoztatva. Ez nagy felelősséget helyez a környezetükre – *mind*

szülőkre és az óvodapedagógusokra egyaránt. Ezt figyelembe véve láthatjuk, hogy ők azt akarják csinálni, amit mi csinálunk – megosztunk, like-olunk, emotikonokat küldünk, selfie-eket készítünk, feltöltünk – ők pontosan ezeket akarják csinálni maguk is. Információéhséggel bírnak, így mindent meg akarnak ismerni a környezetükből, ami a figyelmüket felkelti – ismételten kiemelve azon személyeket, akikkel sok időt töltenek és akikkel kötődnek. Ehhez kapcsolódóan az új információk könnyen beépülnek és felhasználásra kerülnek, akár milyen eszköz kerül a kezébe, használni tudja.

A 14. ábrával azt a különbözőséget szerettem volna szemléltetni, ami az online tevékenységek iránti érdeklődés körét mutatja az óvodások, valamint a szülők elmondásai alapján.

Ebből azt láthatjuk, hogy bár sok azonos-ságot mutatnak – például a videó nézés, mint legtöbbet említett online aktivitás –, mégis például jóval magasabb arányban jelent meg a gyerekek válaszaiban a közösségi tevékenység iránti vágy/igény/valós használat, mint azt szüleik feltételezték/említették válaszájuk során.

14. ábra: Gyerekek érdeklődése – szülők (balra) és a gyerekek válasza szerint (jobbra)

Éppen ez a szempont teheti indokolttá olyan kutatások elvégzését, amikben maguk a gyerekek is megszólalhatnak olyan kérdésekben, amiket ténylegesen tőlük szeretnénk megismerni.

Az óvodás korosztály kutatásának legfőbb alapvetései:

Minden kutatásban, ám a gyerekekkel folytatott vizsgálatokban tán még fokozottabban

igaz az az alapvetés, hogy mindig a kutatás lehetséges eredményei elé kell helyeznünk a résztvevő gyerek érdekeit (*gyermekközpontú szemlélet*)!

Emellett elengedhetetlen, hogy aktuális állapotukhoz, igényeikhez igazodjunk, vegyük észre, ha elfáradtak, nem tudnak tovább koncentrálni, hiszen ezáltal biztosan nem vezet sikerre a velük folytatott vizsgálatunk (*gyermekbarát kutatói attitűd*).

15. ábra: Mire figyelünk az óvodásokkal készült kutatásoknál?

Mindezekhez fontos hozzá tenni, hogy módszertanilag felkészültek legyünk, mind az életkori sajátosságok terén, mind pedig kutatásunk módszertanát illetően. A korosztályhoz nem adekvát kutatási módszerek megválasztása sikertelen kutatási folyamathoz vagy fals eredményekhez vezethetnek, amik nem teszik lehetővé a további – helyes – következtetések levonását.

Végezetül pedig az együttműködés fontosságát emelném ki, hiszen a szülő/gondviselő tájékoztatása, hozzájárulása nélkülözhetetlen az óvodás gyermekkel folytatott kutatáshoz, így erre feltétlenül gondolnunk kell még a tényleges vizsgálatok megkezdése előtt. Amennyiben intézményben történik a kutatás érdemi része, úgy a gyermek közvetlen környezetében lévő személyek – óvodapedagógusok, intézményvezető – tájékoztatásáról, hozzájárulásáról szintén gondoskodnunk kell.

Mindezekből látható, hogy nagy módszertani felkészültséget, szervezést, időt és türelmet igényel minden kutatás, amiben célcsoportként óvodások vesznek részt, ám talán bemutatott eredményeimből és vizsgálatomból az is látszik, hogy értékes kutatási anyagra tehetünk szert az általuk közvetlenül elmondottak megismerésével.

Felhasznált irodalom

- Antalóczy Tímea, Pörzsi Zsuzsanna és Vaskuti Gergely (2012): Óvodások távirányítóval Média- és filmfogyasztás a legifjabb nemzedékek körében
URL: http://www.kulturaeskozosseg.hu/pdf/2012/1/KEK%202012_1_13.pdf (2019.11.27.)
- Chaudron, S. (2015): Young Children (0-8) and Digital Technology. *A qualitative exploratory study across seven countries.*
URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC93239> (2018.06.25.)
- Golyán Szilvia (2013): *A kisgyermekkorú intézményváltás komplex elemzése.* Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, PhD értekezés. Budapest.
- Holloway, D., Green L. & Livingstone, S. (2013): *Zero to Eight – Young children and their internet use*
URL: http://eprints.lse.ac.uk/52630/1/Zero_to_eight.pdf (2018.03.25.)
- Nádasi Mária (2004): A kikérdezés a pedagógiai kutatásban. In: Falus Iván (szerk): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe.*
URL: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_531_pedagogia/adatok.html (2019.11.27.)
- Edwards, S. Nolan, A., Henderson, M., Mantilla A., Plowman L. & Skouteris, H. (2018): *Young children's everyday concepts of the internet: A platform for cyber-safety education in the early years.*
URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/bjet.12529> (2018.07.10.)
- Edwards, S. (2017): *What to teach your preschooler about internet safety*
URL: <https://theconversation.com/what->

- to-teach-your-preschooler-about-internet-safety-87618 (2018.07.10.)
- Janek Noémi (2019): Érintéstől a kattintásig - online jelenlét és internethasználat óvodásokban. *Létiünk (Újvidék)*, **49**. 1. sz., 121–155.
- Suoninen A. (2013): *Children's Media Barometer 2013. Media Uses of 0–8 year-old Children and Changes in Media Uses Since 2010*.
URL: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/childrens_media_barometer_2013.pdf (2018.06.25.)
- Szokolszky Ágnes (2004): A kvalitatív stratégia. In: Szokolszky Ágnes *Kutatómunka a pszichológiában*.
URL: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_kutatomunka_a_pszichologiaban/ch02s05.html (2019.12.01.)

„Uncle Google knows everything” – results and experiences of a research made among preschool-aged children about digital device and internet usage

In this paper, I present a research what was made among preschool-aged children of their usage of digital devices and the internet. As a result of deeper understanding of the topic, it was specifically important to get information about children's experiences and possible influences not only from their parents but from children themselves, hence in my research I made an attempt to do so. In my study I briefly describe the relevance of the topic in consideration of the literature then I introduce the methods of my research with special attention to the age group specialities. In addition, I would like to present examples of special tasks of data collection and possibilities of analysing the obtained data.

Keywords: *early childhood, research methodology, Internet, research with preschool-aged children*

- Janek Noémi (2019): „Google-bácsi mindent tud” – eredmények és tapasztalatok az óvodások digitális eszköz- és internethasználatának vizsgálatáról. *Gyermeknevelés*, **7**. 2–3. sz., 95–110.